

SULEJMAN KRASNIQI

BIBLIOTEKA
854-31
295

PRËFIMET e MAJORIT

roman

811-31
K 95

SULEJMAN KRASNIQI

RRËFIMET E MAJORIT

— Roman —

SHTËPIA BOTUESE «URTIA»

Tiranë, 1993

AVENTURA NË HOTELIN «UNION»

*Shpeshherë shorti na detyron të sulemi
drejt rreziqeve që nuk na sjellin asnjë
përfitim...*

Ngjarja më e mënxyrshme e jetës sime zuri fill një ditë gushti me vapë zagushitëse dhe me rrëmet mizash.

Me dy shokët e mi të luftës ia kishim shtruar me pije e meze në verandën e pijetores «Tre qengjat e pjekur» buzë Bistricës. Shokët pinin në heshtje. Më vidhnin me vështrime dhe bisedonin me pëshpërime. Druheshin mos më kërcenin xhindët. Nuk kishin faj. Isha me disponim tepër të rëndë. Kisha pirë shumë. Në të tilla raste kthehesha në tigër të ndërkyer. Pastaj isha aq i fuqishëm, sa, po të më kërcenin dreqërit, jo ata të dy, por edhe një togë gladiatorësh nuk mund të më bënte zap. Mbrëmjen e shkuar, sa vura kokën në përkrese me mbresat e këqija të ditës, përmes dritares së hapur, dikush hodhi një qese me minj të porsalindur, të gjallë. Lexova pusullën: «Më mirë të ushqehesh me këto gjallesa, se sa të jetosh me lëmoshën e dashnoreve, grave të shokëve të tu, që u vënë brirë burrave të tyre...» Brofa. Zgjata kokën në dritare. Nuk pashë njeri. U mbështeta mbi krevat

duke iu ckërmitur shpifjes. Por pas pak, dy gurë njëri pas tjetrit m'i bënë xhamat trosh. Një pusullë tjetër e mbështjetur në njërin prej gurëve: «O luftëtar i dështuar! O mendjemadh i kuturitur! O pusht! O kurvar i hazdisur!...» Nuk futa gjumë në sy. Pa zbardhur drita, piva një kafë te baca Kolë, pastaj drejt e në pijetoren «Tre qengjat e pjekur», ku më prisnin, si çdo ditë, shokët e dertëve. Tashiti kushedi të satën kupë e kisha ngritur me fund. Pija dhe vështroja poshtë në lumë. Tufa rosash shllapaviteshin në tallazitje me guak-guaket e bezdisshme. Bënte aq shumë vapë, sa edhe ajri që thithnim sikur na i përcëllonte hojëzat. Gomerët, që kishin sjellë barrë të rënda drithi nga fshatrat malore për të bluar në mullinjtë e shumtë që vargoheshin përgjatë Bistricës, lëkundnin veshët dhe tundnin bishtin për të trembur mizat thumbprehta e zuzulluese. Herë pas here lëshonin të pallura të gjata e shurdhuese. Shpendë të shumtë: trumcakë, gala, kumri, pëllumba, zbrisnin fluturimthi në oborret e mullinjve, çukitnin kokrra drithi duke mbushur hapësirën me pingërima. Pemëshitësit dhe bostanxhinjtë ishinin djersën me mëngë dhe lëvdonin me zëra të ngjirur mallrat e tyre. Rrugës, mu nën verandën e pijetores, kaluan dhjetë milicë. Ata kishin vënë përpara katër plisbardhë. Duke i shpuar me majat e bajonetave dhe duke i goditur me shkelma, hyjnë në rrugën e burgut të UDB-ës. Padashur, kisha shtrënguar aq fort gotën, sa ajo u shkërmoq. Sakaq te pragu i hyrjes së pijetores bëri ballë Marë hirmadhja, e bija e propares, ku kisha banuar ca muaj më parë dhe isha larguar kusarisht andej. Ajo ngriti dorën e druajtur dhe e turpëruar. Më doli një rënkim. Jo, ishte një lloj hungërimi që paralajmëronte vajzën të mos afrohej. U ngrit Kasapi (shoku im i luftës) me kokën që i epohej jo aq nga pesha, sa nga pija. Iu avit Marës. Ç'i tha, nuk mora vesh. Por vëreja mirë lotët që braktisën sytë e bukur të vajzës dhe i rodhën faqeve të lëmuara e të brydhëta. Vuri të dyja duart mbi gjoks sikur të kërkonte të nginjej me ajër. Njeriu nganjëherë u sillka keq e tukeq edhe me më të dashurit e vet; kërkon t'i largojë, se nuk e ndjen veten të denjë për ta. Mara iku fort e tronditur. Kasapi u kthye pranë tavolinës. Nuk më tha gjë. Por nga mavijosja e hundës rrumbullake e të tultë, e mora me mend se ishte prekur e zemëruar. Dhe, ngaqë i ishte ngritur damari i

inatit, shfryu duke pirë dy gota njerën pas tjetrës me fund. Pastaj filloi të thithte hundët me një zhurmë të padurueshme. Sa herë nxehej, i shpifej ai ves. Shoku tjetër, Këpucari, si përherë, në gjendje të tendosur, rrotulloi sytë e mëdhenj në fytyrën thatime, me kokën si fener katërkëndësh. Me fjali mungesore zuri ngojet katër kapuçbardhët që i shpuri milicia në burg:

— I patë ata katër malësorët... Luftuam. U gjakosëm... Ata paguajnë haraçin e lirisë që ua sollëm...

— Mos gri pallavra dhe mos m'i zgurdullo ata sy me dritë të ftohtë si hëna! — ia pati Kasapi duke rrufitur hundët.

— Pa punë, po. Të fyer, po. Të lënduar si askush tjetër... Populli na mba. Ai ende jeton me hijën e famës sonë luftarake... Mbjellje me korrje të dështuara. Nami i trimërive jeton aq kohë sa i pihet deri në fund lëngu dështakut... foli Këpucari me timbër zemrak dhe përnjëherë ndërpreu ligjërimin, ngaqë dy binjakët e tij të vegjël kishin vënë doçkat mbi dritaret e verandës, me hundët të shtypura mbi xham, vështronin drejt tavolinës sonë.

Gruaja e kishte braktisur Këpucararin dhe tashti me të dy bijtë jetonte te prindërit e vet. Sikur m'u këput diçka në kafaz dhe ndjeva se zjarrmia ma kaploi trupin. Këpucari u ngrit. Sa bëri të çapitej, fëmijët ikën me vrap. Babai i gjorë u ul sërisht si i këputur. Kasapi mbuloi sytë me duart leshtorë, pastaj, si i porsazgjuar nga ndonjë ëndërr e keqe, tha:

— Keni dëgjuar për ndonjë kafshë që kryen vetëvrasje! Unë nuk di genie tjetër, veç njeriut, që kryen një makabritet kundërjetësor. Ka edhe të tjera. Kafshët femra një herë në vit e ndiejnë nevojën të flenë me mashkullin. Kurse njerëzit duan çdo natë. Mos u mërzit, vëlla, — i tha ai Këpucarit, — edhe mua para teje më braktisi gruaja dhe ja, jetojmë...

— Por as e imja, as e jotja nuk kërkojnë të flejnë me ndonjë tjetër, — ia ktheu Këpucari me një zë të lëngshëm. — Ato kërkojnë të na mbledhin në shtëpi. Të mos përqyrrimi mbi gotën e rakisë për luftën e dështuar...

— Në shtëpinë e të varurit nuk përmendet litari, — tha Kasapi dhe, pasi fërkoï hundën rrumbullake e të tultë, u kthye nga unë: — Major Bumja, ma këputën shpirtin fjalët e Marë Gjinadardës. Ajo kërkon të dijë përse u

largove nga shtëpia e tyre. Kur nuk kishe ndër mend të martoheshë, përse ia ushqeve shpresat?!

— Ia hodha një vështrim të mllëfosur.

— Të paktën ta kishe përcjellë Marën me një buzëqeshje, — tha Kasapi.

— Ku ta gjej buzëqeshjen — ia ktheva si i ndërkryer, ngaqë nuk isha mësuar të më qortonin dy ish-adjutantët e mitë luftës. — Një burrë që nuk është i zoti të mbrojë unin e vet, si mund të dashurojë dhe të ushqejë të tjerët me shpersa të rreme. — Kaq thashë dhe iu ktheva vetvetes.

— Major Bumja, të mirën e të keqen përherë e kemi ndarë bashkë. Ne t'i themi të gjitha. Ti ripërtyp zemërimin në vetvete. Na thuaj, të paktën, përse u largove nga shtëpia e Gjinadardëve? — më pyeti Kasapi.

Unë nuk iu përgjigja pyetjes, por fola për ato që më torturonin:

— Përpara një muaji, kur u ktheva në banesë pas mesnate, në derë më kishin ngjitur një letër sa një çarçafë. Atje shkruhej: «I madh e i vogël nga krahina iu përgjigjëm thirrjes tënde në Luftën Nacionalçlirimtare. Na premtove shumë. Nuk na dhe asgjë. Ti, që theve burgje, nxore bijtë e Kosovës andej. Ti, që sulmove kuesturë e gestapo. Ti, që mposhte ordi armiqsh, së fundi, në vend të çlirimit na solle zezimin, ç'bën tashti?! U vetëzhgradove. Ç'fitove me këtë?! Të mbajmë si përdëllimtar. Të ushqejmë për mëshirë. Nuk të vret sadopak ndëgjegjija?! Zemra e luanit të është shndërruar në të kukumjackës, që nuk ia bën bam; të vritesh për ta ruajtur të paprekur emrin që ke pasur si mburrja jonë e dikurshme...»

— Cili do ta ketë shkruar këtë letër? — pyeti Kasapi duke thithur hundët.

— Edhe minjtë e porsalindur, që t'i kanë hedhur natën në dhomë, edhe këto provokime shkavobizantine kanë për fabrikë klanin e Spakoviçit, të «nderuarit» komisar që na e sollën me komandim nga lart në batalion. E mbajte, e nderove, tashti priti dhuratat e tij, — ma pat Këpucari, — njeriu me ç'ka, t'i kthen borxhet... Edhe Spakoviçi, tash kolonel i UDB-ës t'i ofron toptan të gjitha... — dhe si mbërtheu gotën, vijoi me zë të thekshëm: — Të pimë. Populli paguan. Kësaj i thonë lëmoshë për dështakët...

Atë çast na u afrua Babushi, pronari i pijetores, na

vuri përpara një kiloshe raki dhe tri pjata përplot me veshka zgare. I turbulluar nga fjalët e Këpucarit, shtyva me kurrriz të dorës tabakanë. Sa u mata t'i thosha Babushit t'i kthente mbrapsht ato që solli; tjetri, që na donte dhe që çdo mëngjes, kur hynim në pijetore na thoshte: «Sot lagjet e katolikëve, e Bazhdërhanës, ose e Kalasë; e Marashit, apo Ndërkatundsja, apo e Kujunxhive ka derdhur për ju kaq e aq para...» Bëri një nojmë duke treguar një tavolinë në gjysmerrësirën e pijetores dhe tha:

— Ju qerasin ata dy zotërinjtë...

U hodha një vështrim hajnisht dhe të turbullt. Fytyra të njohura. Emrat s'më kujtoheshin.

— Luaje macë kryet e buallit! — bërbëli Këpucari hermetik.

— Nuk po i njeh? — ma pat Kasapi me sy të skuqur nga pija dhe duke rruftitur hundët, — Janë Kolë Dishpali dhe Dakë Lejthia... — dhe, duket lexoi në sytë e mi zemërimin e harresës e shtoi: — Hë, bre Major, ata që i kapi brigada serbe tek na sillnin ushqimet për batalionin. Kur i kishin vënë përpara skuadrës së pushkatimit, shkuam ne dhe i shpëtuan...

Ndërhyri Këpucari:

— Janë ata dy partizanët që kryenin edhe punën e intensendencës. Kola dhe Daka, or Major. Ngaqë i kishin torturuar ata të brigadës serbe, kur po niseshim kundër autokolonës në Grykën e Ernave, të thanë: «Major Bumja, të duam sa veten, të respektojmë si askush. Serbokuqtë na e kanë me të pabesë. Ne nuk luftojmë më për një kauzë të gënjeshtërt!» Dhe u ndanë nga batalioni. Ne i quajtëm dezertorë...

Unë, ndonëse e jetoja tradhtinë e serbokuqve me tërë peshën e rëndë, nuk shkëputesha dot nga qëndrimi i prerë kundrejt dezertorëve, i cili më ishte kthyer në një lloj atavizmi qysh gjatë luftës. I vështrova me urrejtje njerëzit që na qerasnin. Këpucari, sikur të donte të ma trazonte edhe më tej inatin, foli duke rrotulluar sytë e mëdhenj në fytyrën thatime me kokën si fener katërkëndësh:

— Tashti na qerasin e na thonë: Mbyteni brengën e zhgënjimit me raki, o çlirimtarët e botës, o fakira të truaillit shqiptar!

— Pusho, ti, thumbac, që si mole bren vetveten dhe ata që ke pranë! — i thirri Kasapi me timbër kanosës.

Unë pak nga ngjarjet trullosëse të ditës, më tepër nën shtypjen e alkoolit që po vepronte me forcë në tru, pyeta si somnambul:

— Ç'i shtyn Kolën e Dakën të na qerasin?!

— Çoje viranen! — ma pati Kasapi me pamje të mjegulluar, — se rakija, nga kushdo që të jepet, mbytet molepsjen...

— Përse të na qerasin! — pyeta sërish.

— Qenkan liruar prej burgu, — tha Këpucari.

— Duan të tregojnë mirënjohje që nuk i arrestuam atëherë kur folën çaprazçe për nacionalçlirimtaren, — tha Kasapi.

— Do të kenë vuajtur burgun, — vëreja unë, — mirë që nuk i paskan zhdukur si shumë të tjerë.

— Të parruar qenkan. O nga burgu, o nga mali paskan zbritur të na i ngacmojnë dregëzat e plagëve të shumta që i morëm për hiqmosgjë... — tha Këpucari.

Ndërkaq Kolë Dishpali dhe Dakë Lejthia na bënë me dorë dhe ikën nga dalja e fshehtë. Pronar Babushi na e shkeli syrin, pastaj fshiu duart e tulta mbi përparëse, sikur të thoshte se u çlirua nga ankthi meqë u larguan komitët nga pijetorja e tij.

Ndërkohë në pijetore bëri ballë një njeri që më dhembnin sytë kur e shikoja. Vetëquhej Gjyzelmerak. Të gjithë e thërrisnin ashtu. Shiste kikirikë, leblebia, fara të pjekura, topa misri pufkë të sheqerosura. Myshterinjtë më tepër i aviteshin për të dëgjuar lajme të pangjashme, e me kurreshtje qaramane, blenin prej tij kaushe me çikërima.

Gjyzelmeraku zuri vend pranë një tavoline prapa derës së pijetores. Kërkoi një kafe prej Babushit dhe filloi të llomotiste:

— Isha në kafe-hotel «Unioni». Nuk denjuan të më jepnin kafe. Atje ishte kolonël Spakoviçi. E kishte dehur Tol Lakun. E shtrëngoi të hipte mbi një tavolinë. Pastaj të rrëfente kur ka qenë borizan i batalionit «Hakmarrja» të major Bumjes. Toli fliste duke u zgërdhirë dhe duke qarë nga të dehurit. Kolonël Spakoviçi e pyeti ish borizan Tolin:

— Dihet që major Bumja mësoi italishten dhe gjermanishten, sepse kreu shkollën ushtarake jashtë. Edhe anglishten e frengjishten i mësoi si shërbëtori gjuhën e padronëve. Por të më pergjigjesh ti, Tol borizani, ç'iu desh Bumjes që mësoi persishten, arabishten dhe turqishten?!

Borizan Toli, anipse i dehur, u përgjigj: Ta kishte mësuar edhe serbishten, major Bumja nuk do të kishte mbetur trokë. Zotëria e jote do t'ia hidhte ndonjë kockë. . . . Spakoviçi ia ktheu: Jo, këtu nuk qëllove. Bumja s'ka nevojë për kocka. E mbajnë me thela mishi gratë e ish partizanëve të tij, të cilët major Bumja i çoi drejt pusive dhe i hoqi qafe. Bumja është dashnor damaz. Zaten se i doli boja për ato punë, shkelmoi gradat e majorit. Gjuhët orientale i ka mësuar se ëndërron të bëhet fundamentalist.... Toli ia ktheu: Këta sanhalëpirës që të dëgjojnë, mund të të besojnë edhe në se thua se Rankoviçi ka mbetur me barrë gjatë flirteve me çietnikët. Por habitem si guxon të shpifësh e ta përgojosh Bumjen, kur e di se ai të derdhë plumb në gojë ty dhe udbashëve tu. . .

Mua ma rruan, tha Spakoviçi, pastaj e mbërtheu për fyti Tolin. Të tjerët i hynë me shkelma dhe e dërguan në burg. . . .

Mua m'u drodh trupi nga ato shpifje. M'u kujtua kthesa. . . .

Me batalionin tim gjendesha tutje Rashkës në ndjekje të çetnikëve. Erdhën dy djem të luftëtarëve të mi. Kuaft e tyre shkumëzonin. Ata lakuan baballarët e tyre, u thanë diçka me përpushje. Këta të fundit mua:

— Komandant Bumja, fshatin na e paskan djegur, gratë dhe fëmijët po na i therin. . .

— Kush e dogji fshatin?! — pyeta unë.

— Partizanët serbë me yll në ballë, — gjegji njëri prej djemve të porsaardhur.

— Ata partizanë që na thoshit se i kemi vëllezër. — shtoi i dyti, — thonë se do ta djegin Kosovën, poqese banorët nuk marrin arratinë drejt jugut. . .

Thirra korierin e batalionit dhe e urdhërova të gjente komisar Spakoviçin, mbasi e pashë të arsyeshme të dëgjonte me veshët e vet se ç'po ndodhte në Kosovën e «çliruar». Por në vend të korierit m'u përgjigj adjutanti im. Kasapi: «Komisar Spakoviçi me të dhjetë komunistët serbë qysh mbrëmë vajtën në Prishtinë, thanë se i thërriste Këshilli Krahinor. . .».

— S'ia thatë emrin atifarë komisari? — pyeti njëri prej djemve të luftëtarëve të mi. . . .

— Spakoviç, — thashë unë.

trallisur. Këpucari e Kasapi pas meje. Zbrita në oborrin e mullirit më të afërm. Hoqa këmishën e bardhë, e mbështolla si çallmë rreth kokës. Zgjidha kërpeshin e një gomari dhe i hipa.

Të dehurit herë të sjell në qejf, herë të bën të nxjerrësh rropullitë, herë të kthen në llapaqen, herë të zymton, herë të shtyn të qashë apo të qeshësh si i marrë; herë-herë të shndërron në përbindësh. Ngandonjëherë të blaton frymëzim të përcudnuar. Këtë të fundit e jetova atë pasdite gushti me vapë mbytëse e më miza të neveritshme.

I grahja kafshës drejt qendrës së qytetit. Dy shokët e mi vinin pas me hap ushtarak, sikur të përcillnin ndonjë graduat të lartë në ndonjë ceremoni parakaluese. Ç'nuk sajoka truri i mbërthyer nga avujt e alkoolit! Fillova të këndoja. Këngë i thëncin! Nxirrja rrokje e fjalë që nuk i përkisnin asnjë gjuhe. Veçse mbaj mend, melodia ishte e përzier arabishte-indishte. Dy shokët e mi më mbanin iso me tinguj, apo fjalë që rimonin me ato që nxirrja unë prej goje:

Arrambambum — fillova unë.

Dum, dum, dum, dum, — Këpucari e Kasapi.

Kabamarri — unë.

Iriq i zi — ata.

Derrmebeter — unë.

Gjarpër me vrerë — ata.

Me të tilla arritëm deri te porta e kafe-hotelit «Union». Vura re se para ngrehinës gjendej automobil xhipsi i kolonel Spakoviçit. Dy shokët hapën portën dykanatëshe të kafenesë. Unë hyra, kaluar mbi gomar midis tavolinave përplot me udbashë dhe funksionarë partiakë. Shamata dhe gajasjet u ndërprejnë. Tërë sytë lëviznin sa nga unë, pastaj te tavolina e Spakoviçit dhe përfundonin vështrimet në dritaret dhe portën e «Unionit». Dy shokët, megjithëse të dehur, qëndronin në të dy krahët e mi dhe mbanin duart në brez sikur të kishin armë. Hama dreq, as edhe biçak nuk kishim nëpër xhepa!

— Kamerier! — thirra unë dhe u habita me zërin tim aq gërvallës e kumbues, — katër deci raki!

Kolonel Spakoviçi kishte mbështetur faqen mbi tavolinë dhe me të dyja duart kishte mbuluar kokën.

Kamerieri solli tabakanë me katër deci raki. Ia bëra